

Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

На седници Одељења за међународне студије, одржаној 12. новембра 2020. године, констатовано је да је кандидат МА Марко Дашић завршио писање докторске дисертације под насловом „Међународни политички положај као одредница спољне политике малих држава: студија случаја Републике Србије од 2000. до 2018. године”. Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 19. новембра 2020. године именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације у саставу: проф. др Драган Р. Симић, доц. др Милош Јовановић и проф. др Драган Ђукановић (ментор).

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи:

Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације

Основни подаци о кандидату

Марко Дашић је рођен 18. августа 1988. године у Приштини. Диплому основних академских међународних студија стекао је на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука 2011. године (просек оцена 9,76) и исте године је примљен на мастер академске студије политикологије, одсек за Међународне студије. Звање мастер политиколог за међународну политику стиче 2012. године одбраном завршног рада *Особености праксе јавне дипломатије Групе 20 (Г20)*, уз укупну просечну оцену током студија 10,00. Академске 2012/2013. године уписује докторске академске студије политикологије - Међународне и европске студије на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука у оквиру којих је положио све испите, са највишим оценама (10,00).

Наставно-научно веће Универзитета у Београду - Факултета политичких наука, на предлог Одељења за међународне студије, 2011. године први пут је бирало Марка у звање сарадник-демонстратор за извођење вежби на предметима *Увод у дипломатију и дипломатску анализу* и *Савремена дипломатија*. У истом звању је биран и наредне две академске године. Од 2015. године до данас Марко Дашић учествује у извођењу вежби и других сарадничких активности на предметима *Основи теорије спољне политике*, *Спољна политика Србије* и *Историја балканских односа*. У фебруару 2018. године Наставно научно веће Факултета политичких наука изабрало га је у звање асистента за ужу научну област Међународних студија.

Од априла 2013. до јануара 2017. године, Марко Дашић је био стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије чиме је стекао услове да активно буде ангажован на пројекту Политички идентитет Србије у регионалном и глобалном контексту (*ОИ 179076*) који реализује Универзитет у Београду - Факултет политичких наука. Свој рад на Пројекту наставио је и од фебруара 2017. године у својству стручног сарадника за подршку научноистраживачком раду, ступањем у радни однос. Исте године, у априлу, Наставно-научно веће Универзитета у Београду Факултета политичких наука изабрало га је у звање истраживач-приправник на одређено време од 4 (четири) године. Осим стипендије Министарства просвете науке и технолошког развоја, Марко је био и стипендиста Града Београда (2009/2010), односно Фонда за младе таленте Републике Србије (2010-2012).

Марко Дашић је активни члан Удружења за међународне студије (*International Studies Association*), секција за спољнополитичку анализу и дипломатске студије. Течно говори енглески језик и служи се француским језиком. У познавању рада на рачунару, поседује ECDL сертификат за модуле 1-4.

Марко је у периоду од јануара до јуна 2011. године био учесник Програма стручног оспособљавања и усавршавања на Институту за међународну политику и привреду. Неформалне облике образовања стекао је и као полазник 18. генерације студената додипломских напредних студија на Београдској отвореној школи академске 2010/2011. године.

Марко Дашић је био представник Универзитета у Београду на VI међународном такмичењу из међународног права у Минску, Белорусији, маја 2011. године. Био је

ангажован као предавач на пројекту “US-Serbia Partnership - How to Use History for Better Future?” који су партнерски организовали Центар за друштвени дијалог и регионалне иницијативе и Амбасада САД у Републици Србији уз подршку Центра за студије САД Факултета политичких наука. Тренутно је ангажован као истраживач на неколико пројеката попут „Амерички избори 2020”, „Европа и Црна Гора – трансформација црногорског друштва у процесу европеизације Западног Балкана”, којим партнерски управљају Факултет политичких наука из Београда и Хуманистичке студије Универзитета Доња Горица, и „Европски идентитет и европски систем вредности као тачке повезивања држава Западног Балкана”, Факултета политичких наука из Београда и Сарајева, Хуманистичких студија Универзитета Доња Горица и Социолошког центра Црне Горе.

Марко Дашић је био члан више од 10 комисија за одбрану завршних радова мастер академских студија. Објавио је више чланака у дневном листу „Данас” и недељницима „Време” и „Нови магазин”. Предавао је у оквиру заједничког програма Факултета политичких наука и Универзитета Клемсон (Clemson University), едукативних програма Центра за образовање и културу Божидарац, као и на великом броју конференција и едукативних семинара. Током 2018. године учествовао је на два веома значајна програма International Visitor Leadership Program, U.S. Department of State, “U.S. Electoral Process”, October 29 - November 16, 2018. и Leadership Academy for Development “The Role of Public Policy in Private Sector Development”, Stanford University and University of Belgrade - Faculty of Political Sciences, Belgrade, 25-29 June 2018.

Објављени радови кандидата:

Радови објављени у научним часописима међународног и националног значаја:

1. Dragan Đukanović and Marko Dašić, “Effects of the ideas of the October Revolution in Russia on the foreign policy of Yugoslavia in the period 1945-1947”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, vol. 22, Issue 2, 2020, pp. 259-274. ISSN 1944-8953, <https://doi.org/10.1080/19448953.2018.1556449> (M23);
2. Марко Дашић, Стеван Недељковић и Драган Живојиновић, „Употреба историјских аналогја у процесу доношења спољнополитичких одлука на примеру односа Србије и Сједињених Америчких Држава после 2000. године”, *Српска политичка мисао*, Вол. 25, Бр. 4, 2018, стр. 119-139. ISSN: 0354-5989, UDC 327(497.11)(73)“20”, DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.6242018.6>. (M24);

3. Dragan Đukanović and Marko Dašić, “Current Challenges of the European Integration Process of the Western Balkans Countries”, *Serbian Political Thought*, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 5-27, ISSN 0354-5989, UDC 316.4.052(497-15:4.672EU), DOI: <https://doi.org/10.22182/spt.1712018.1>. (M24);
4. Marko Dašić, Milan Krstić, „Samit Grupe 20 u Hamburgu 2017: zašto susret Putina i Trampa nije najvažnija vest?“, *Politički život: časopis za analizu politike*, broj 14, decembar 2017, str. 27-38, ISSN 2217-7000, UDC 327 (73+470+571) (M53);
5. Марко Дашић, Ђорђе Сјеничић, „Група 20 као мултилатерални оквир глобалног управљања - случај стратегије одрживог развоја“, *Војно дело*, 2/2016, стр. 7-26, ISSN 0042-8426, UDC 355/359, DOI: 10.5937/vojdelo1602007D (M51);
6. Stevan Nedeljković and Marko Dašić, „U.S. Presidential Election 2016: How Trump Beat Demographics“, *Serbian Political Thought*, Vol. 8, No. 2, 2016, pp. 73-96. ISSN-0354-5989, UDC 324+342.849.2(73)“2016”Trump D.:314.18(73), DOI: <https://doi.org/10.22182/spt.1422016.5> (M24);
7. Марко Дашић и Стеван Недељковић, „Алтернативе придруживању Србије Европској унији: поглед ка два могућа пута“, *Економски погледи*, Вол. 17, Бр. 3, 2015, стр. 57-76. ISSN-1450-7951, UDC 341.217.02(4-672 EU:497.11), JEL F55, O19 (M52);

Саопштења са међународних научних конференција штампана у целини:

1. Марко Дашић, „Мењање јавне дипломатије: нови актери старе професије“, у: Бранислав Ђорђевић, Видоје Голубовић (урс), *Дипломатија и култура Србије: стање и перспективе*, Институт за међународну политику и привреду и Службени гласник, Београд, 2016, стр. 264-283, ISBN 978-86-7067-220-8. (M33);
2. Стеван Недељковић и Марко Дашић, „Спољна политика Барака Обама: анализа преговора о нуклеарном програму Ирана“, у: Драган Р. Симић и Драган Живојиновић (урс.), *Политика Сједињених Америчких Држава према региону Западног Балкана и Републици Србији*, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука, Београд, 2015, стр. 249-268. ISBN-978-86-6425-003-0, UDC 327(73:5)“20" (M33);
3. Стеван Недељковић и Марко Дашић, „Усклађеност наступа Републике Србије са позицијама Европске уније на самиту Организације за безбедност и сарадњу у Европи у Астани“, у: Драган Ђукановић и Милош Јончић (урс.), *Спољна политика Србије и Заједничка спољна и безбедносна политика ЕУ*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2012, стр. 509-521. ISBN 978-86-7067-171-3, UDC: 341.217.02(4-672EU:497.11)(082) (M33);

Радови у тематским зборницима:

1. Марко Дашић и Стеван Недељковић, „Дуго путовање у Дејтон: међународне иницијативе за мирно окончање сукоба у БиХ од 1992. до 1994. године“, у: Стеван

Недељковић, Милан Крстић и Драган Живојиновић (урс.), *Двадесет година од Дејтонског мировног споразума – трајни мир или трајни изазови?*, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука, Београд, 2016. ISBN 978-86-6425-012-2, UDC: 327.36(497.6)341.382(497.6) (M45);

2. Марко Дашић, „Делотворност Европске уније на Блиском истоку: Мисија помоћи на граничном прелазу Рафа”, *Зборник Београдске отворене школе*, број XIV/XV, 2012, стр. 261-271, ISBN 978-86-93411-60-3. (M45);

Прикази књига:

1. Наташа Драгојловић, Станислав Сретеновић, Драган Ђукановић, Драган Живојиновић (ур.): *Спољна политика Србије – стратегије и документа*, Европски покрет у Србији, Београд, 2010. објављено у: *Међународна политика*, вол. 62, бр. 1142, стр. 111-113, 2011. (ISSN 0543-3657).

Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата МА Марка Дашића под насловом „Међународни политички положај као одредница спољне политике малих држава: студија случаја Републике Србије од 2000. до 2018. године” написана је на 296 страна Правилником уређеног формата (фонт: *Times New Roman*, проред: 1, маргине: 20mm) од којих је 261 страна основног текста, а остатак чини списак коришћених извора. На 35 страна, кандидат је извршио попис 679 библиографских јединица коришћених у раду и разврстаних у четири групе: монографије и зборници радова, стручни и научни чланци, примарни документи и интернет извори. Текст докторске дисертације чине и сажетак на српском и енглеском језику, биографија аутора и изјаве о ауторству, истоветности електронске и штампане верзије и некомерцијалном коришћењу дисертације.

Дисертација садржи шест основних поглавља – „Увод”, „Спољна политика малих држава”, „Детерминанте спољне политике малих држава”, „Студија случаја: Република Србија од 2000. до 2018. године”, „Перспективе спољне политике малих држава” и „Закључак” и велики број потпоглавља чиме је кандидат на прегледан начин поделио истраживање у логички конзистентне целине.

Докторска дисертација МА Марка Дашића представља заокружену целину и израђена је у складу са научним, стручним и методолошким узусима. Закључци дисертације до којих је кандидат допрео поткрепљени су ваљаном и релевантном

аргументацијом. Теоријско и практично утемељење за полазне ставове, сопствену аргументацију и закључке кандидат је заснивао на обимној литератури из научне области истраживања и бројним примарним изворима чијој је анализи самостално приступио. Комисија на основу прегледа докторске дисертације констатује да је кандидат ефикасно користио монографије, зборнике радова и научне и стручне радове великог броја страних и домаћих аутора. Приметна је употреба међународних и домаћих политичких и правних аката, архивске грађе билтена државних органа и база података похрањених медијских извештавања. Јавни иступи државних званичника чине, такође, важан део грађе коришћене у докторској дисертацији.

Предмет и циљ дисертације

Кандидат МА Марко Дашић успешно је у раду одговорио на постављено **истраживачко питање**: *зашто мале државе бирају различите спољнополитичке стратегије, у истом временском раздобљу, иако су под утицајем истих, или сличних, подстрека и ограничења међународног система?* Конкретизацијом на студију случаја спољне политике Републике Србије од 2000. до 2018. године кандидат је ефикасно проверио теоријске налазе до којих је у истраживању дошао. Пружио је сврсисходан и ваљаном аргументацијом поткрепљен одговор на искуствено истраживачко питање које је формулисао на следећи начин: Зашто је Република Србија утврђивала и примењивала различите стратегије спољне политике у: а) решавању различитих спољнополитичких питања, у истом временском раздобљу, б) односу на опште смернице спољнополитичког деловања које црпимо из студија малих држава, у оквиру науке о међународним односима. Комисија констатује да је оствареним резултатима кандидат оправдао одабрани теоријски оквир за вођење сопственог истраживања заснованог на кључним поставкама неокласичног реализма, допуњеним истраживачким резултатима које остварује спољнополитичка анализа.

Комисија на овом месту нарочито истиче систематичност кандидата у аргументацији којом је образложио начине решавања постављеног истраживачког проблема. Скуп варијабли свих нивоа анализе, сматра кандидат, упућује на три важна процеса која и анализира у свом истраживању: „(1) **опажање међународног система**, (2)

процес доношења одлука и (3) ангажовање средстава или примена одлука”. Комисија сматра да је кандидат уверљиво доказао да је утицај детерминанте међународног окружења у трећем издвојеном процесу, када је реч о спољној политици малих држава, запостављен у досадашњим истраживањима.

Кандидат у уводном делу рада наводи још неколико конкретнијих питања, попут: на које начине мале државе могу да утичу на одлуке које производе међународне исходе? Које стратегије мале државе користе како би биле делотворне у међународним преговорима? Да ли је могуће применити успешне стратегије спољне политике малих држава (нпр. скандинавски модел) на земље са комунистичким наслеђем, нерешеним проблемима са суседима и другачијим географским положајем попут Републике Србије? Одговори на сва ова питања, сматра кандидат, доприносе бољем разумевању и квалитетнијем објашњењу одабраног предмета истраживања. У раду се могу пронаћи и предлози кандидатових одговора на ова питања, као и упуте за потенцијална даља истраживања.

Предмет истраживања овог рада у ширем смислу представља објашњење утицаја међународног политичког положаја малих држава на њихову спољну политику. Кандидат чини то, пре свега, прегледом стања студија малих држава у оквиру науке о међународним односима. Нарочиту пажњу усмерава ка истраживању односа који имају према теорији неокласичног реализма и испитује способности спољнополитичке анализе да у синергији са неокласичним реализмом унапреди сазнајну вредност студија малих држава. На тај начин установљена веза неокласичног реализма и спољнополитичке анализе испитана је методом студије случаја спољне политике Републике Србије од 2000. до 2018. године. Постављени циљеви којима је истраживање тежило били су описивање и објашњење разлога због којих су у одређеним спољнополитичким раздобљима усвајане стратегије спољнополитичког деловања особене за мале државе у међународним односима, указујући на одлучујући утицај који је у том процесу имао актуелни или жељени међународни политички положај Србије. Различитост политичког и правног система од 2000. до 2018. године исказана кроз постојање различитих држава и последичну вертикалну и хоризонталну организацију власти (Савезне Републике Југославије од 2000. до 2003. године, односно Државне заједнице Србија и Црна Гора од 2003. до 2006. године) адекватно је узета у обзир у процесу истраживања. Одабраним теоријским оквиром

неокласичног реализма, кандидат је умешно уврстио у анализу и систем установљених интервенишућих варијабли на унутрашњем, односно државном и појединачном нивоу анализе чиме је уважио разлике у вертикалној организацији власти тадашње државе.

Временско одређење предмета истраживања обухвата период од октобра 2000. године до краја 2018. године. Премда је Влада Републике Србије изабрана тек 25. јануара 2001. године, кандидат је доказивао да су дипломатске активности у последња три месеца 2000. године значајно унапредиле међународни политички положај Савезне Републике Југославије и на тај начин одредиле начине на које ће се утврђивати и спроводити спољна политика савезне државе и њених република.

Просторно одређење предмета истраживања, с обзиром на општу хипотезу ове дисертације, кандидата упућује на глобални опсег из неколико разлога. Пре свега, у сржи ове дисертације, сматра кандидат, налази се истраживање детерминанте међународног политичког положаја малих држава те је неопходно све време имати на уму чиниоце спољне политике чије је порекло у међународном систему. Без обзира на карактер тог система, јасно је, да у просторном смислу обухвата читав свет. Други разлог се конкретније односи на спољну политику Републике Србије. У почетном раздобљу (2000-2003) за основни спољнополитички циљ одређен је „повратак у међународну заједницу”, који је између осталог подразумевао и чланство у међународним организацијама. Неке од њих су, у просторном смислу, универзалног карактера па је оправданост овако усвојеног просторног (не)ограничења поново оправдана. Најзад, поједина спољнополитичка питања разматрана у овој дисертацији сврставају се у ред такозваних „проблема без пасоша”. Због тога је према мишљењу кандидата било важно уклонити просторне баријере истраживању како би се без тог ‘терета’ неометано кретао у потрази за објашњењима.

Научна област у оквиру које је истраживање спроведено у ширем смислу припада науци о међународним односима. У том погледу, кандидат је прихватио став који износе Ивер Нојман и Зиглинде Гштол, у свом раду о „Лилипутанцима у Гуливеровом свету”, да студије малих држава заузимају само једну малу нишу међународних односа, уз допуну да се та ниша мора проширити како би се на адекватан начин приказало богатство теоријског промишљања спољне политике и праксе малих држава у међународним односима. Напомињемо да се кандидат на много места у раду ограничава у погледу жељеног циља истраживања и да то није изградња теорије малих држава. Кандидат сматра да је

досадашња етноцентричност ове области и ‘амбициозност’ усмерена превасходно на опис спољних политика ограничила домете студија малих држава искључиво на истраживачки програм у оквиру науке о међународним односима. То ни у ком случају не значи да би студије малих држава требало да остану на маргинама међународних односа већ би их требало истраживачки посматрати у складу са максимумом, на коју такође кандидат референцирањем на релевантне ауторе указује, „превише су важне да би биле игнорисане”. С друге стране, овакав статус у научној области оправдано је омогућио кандидату неометано коришћење епистемолошких, онтолошких и методолошких претпоставки које припадају различитим теоријама међународних односа.

Теорија неокласичног реализма, допуњена појединим налазима спољнополитичке анализе, уз стечене увиде у стање студија малих држава представља основу **дисциплинарног одређења** предмета истраживања. Реч је о „трећој врсти” (type III) неокласичног реализма који одликује рад Таљафера, Лобела и Рипсмана (Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, 2016). Кандидат усваја њихов модел који објашњава на који начин подстицаји и ограничења који долазе са нивоа међународног система бивају опажани на државном и индивидуалном нивоу анализе кроз процес спољнополитичког одлучивања и примене одлука, све време разматрајући утицај представа лидера, стратешке културе, односа државе и друштва и утицаја политичких институција. Такав приступ омогућава кандидату адекватно праћење спољнополитичких процеса на „два (или у појединим случајевима више) нивоа”, на шта је и сам указао у одређењу предмета истраживања. Претпоставке неокласичног реализма допуњују се спољнополитичком анализом нарочито у погледу објашњења *теоријског раскрића најважнијих одредница понашања држава: материјалних и идеационих детерминанти*. Оправданост за увођење спољнополитичке анализе кандидат проналази у ставу да неокласични реализам „пати” од употребе, опште узев, унутрашњих варијабли на недовољно систематичан и обухватан начин, производећи ефекат који Џулијет Карбо сажима у критици да је у том случају „унутрашња политика истовремено свуда, и нигде”.

Научни циљ који је кандидат поставио и према мишљењу Комисије успешно достигао јесте, пре свега, *научни опис (дескрипција)*. Кандидат је ваљано и систематично представио развој студија малих држава, од утемљења у оквиру науке о међународним

односима средином 50их година XX века до данас. Описао је и начине на које се теорија неокласичног реализма опходила према студијама малих држава и према спољнополитичкој анализи. То му је пружио основу за представљање покушаја њихове интеграције, односно остваривања комплементарности чему је у позадини главног тока истраживања стремио у овој дисертацији на основу полазног става о надмоћи међународног политичког положаја у процесима утврђивања и спровођења спољне политике малих држава. У емпиријском делу рада, кандидат је описао кључне спољнополитичке догађаје у Републици Србији од 2000. до 2018. године, са нарочитим освртом на препозната кључна питања спољне политике у том периоду, попут односа са великим силама, преговора о чланству у Европској унији, решавања питања Косова и Метохије и односа, двостраних и вишестраних, са суседима.

Виши научни циљ који је кандидат себи поставио била је *научна класификација*, најпре стратегија спољнополитичког деловања малих држава, а затим и детерминанти спољне политике, са нагласком на мале државе. Остварење овог научног циља подразумевало је установљење хијерархије детерминанти спољне политике у сврху потврде полазног става о примату подстицаја и ограничења која међународни систем испоставља малим државама чему је кандидат адекватно одговорио. Емпиријски, кандидат је представио и оригиналну класификацију развоја спољнополитичких раздобља Републике Србије од 2000. до 2018. године, засновану на научно релевантно усвојеним критеријумима.

Највиши научни циљ који је кандидат желео да постигне у овом раду представља *научно објашњење*. Покушај кандидата да објасни *зашто мале државе бирају различите спољнополитичке стратегије, у истом временском опсегу, иако су под утицајем истих, или сличних, подстрека и ограничења међународног система?* Комисија вреднује као остварен. Поткрепу наведеном ставу проналази и у скрупулозно примењеном теоријском оквиру у искуственом делу докторске дисертације где је објаснио узроке који су за последицу имали примену различитих стратегија спољне политике Републике Србије у: а) решавању различитих спољнополитичких питања, у истом временском опсегу, б) односу на опште смернице спољнополитичког деловања студија малих држава.

Друштвени циљеви овог рада били су вишеструки. На првом месту кандидат је поставио упознавање стручне и шире заинтересоване јавности Србије са основним

одликама спољне политике малих држава, с обзиром на оскудан постојећи научни фонд о овој теми на српском језику. Обогаћивање научног фонда Републике Србије као друштвени циљ ове дисертације би могао да пронађе своју примену, макар у деловима, и у силабусима тематски релевантних предмета на универзитетима широм Србије. Комисија посматра и преостале друштвене циљеве које је кандидат у раду навео као веома важне и оствариве. Кандидат сматра да политички одлучиоци у Србији и подручјима где је српски језик у званичној употреби, могу имати користи од детаљно образложених начина спољнополитичког понашања малих држава, нарочито када је реч о стратегијама које мале државе употребљавају у спољној политици. Додатно, класификација и утврђивање хијерархијског односа детерминанти спољне политике малих држава могли би да поједноставе начине утврђивања и спровођења спољне политике, макар у домену препознавања кључних одредница спољне политике. Политички одлучиоци би могли, узимајући у обзир аргументацију коју кандидат користи у раду, да уваже став о надмоћи актуелног или жељеног међународног политичког положаја и применом у спољнополитичкој пракси учине спољну политику рационалнијом и објективнијом. Указивање на континуитет стратешког мишљења у спољној политици Србије, сматра кандидат, могло би потенцијално да подстакне стручну расправу о потреби усвајања званичне стратегије спољне политике, као формално усвојеног, писаног документа.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Хипотетички оквир у докторској дисертацији „Међународни политички положај као одредница спољне политике малих држава: студија случаја Републике Србије од 2000. до 2018. године” састоји се из једне опште, шест посебних и двадесет и три појединачне хипотезе. Комисија у наредним редовима у целости преузима хипотетички оквир који је кандидат веома скрупулозно и детаљно представио у засебно одељку првог поглавља докторске дисертације.

Општа хипотеза

Основна претпоставка овог рада је да је опажање *међународног политичког положаја Републике Србије, као мале државе, било одлучујућа детерминанта њене*

спољне политике и избора спољнополитичких стратегија у периоду од 2000. до 2018. године.

Спољна политика малих држава је, без обзира на савремени развој студија малих држава и измењену улогу малих држава у међународним односима, под доминантним утицајем подстицаја и ограничења створених на међународном нивоу. Детерминанта међународног окружења, као независна варијабла, није у директној, узрочно-последичној вези са конкретном спољном политиком мале државе, као зависном варијаблом. Она се у процесу утврђивања и спровођења спољне политике ‘подешава’ под утицајем детерминанти на државном и појединачном нивоу анализе (интервенишуће варијабле), не мењајући у том процесу своје суштинске одлике. У складу са тим, могуће је утврдити правилности и обрасце спољнополитичког понашања малих држава из перспективе опажања детерминанти спољне политике и њихове интерпретације у процесима утврђивања и спровођења спољне политике. Теорија неокласичног реализма уз допуњујућу улогу спољнополитичке анализе пружа адекватан теоријски оквир за објашњење начина на које међународни политички положај малих држава утиче на утврђивање и спровођење њихове спољне политике.

На овај начин представљена основна претпоставка, скрупулозно је анализом изведена кроз шест група посебних и појединачних хипотеза.

Прва посебна хипотеза

Настанак и развој студија малих држава пратиле су одлике друштвене стварности попут растућег броја малих држава, њиховог утицаја на управљање међународним пословима и спорови у оквиру науке о међународним односима попут суштинских дебата о природи науке и утврђивања положаја теорије спољне политике и спољнополитичке анализе као њој припадајућих дисциплина.

Прва појединачна хипотеза

Студије малих држава су у свом развоју од краја 50их година XX столећа пратиле теоријске дебате “великих теорија” (*grand theories*) међународних односа и своју онтологију, епистемологију и методологију прилагођавале доминантним теоријским поставкама.

Друга појединачна хипотеза

Недовољно истражена разноврсност одлика малих држава и одсуство општеприхваћеног одређења концепта мале државе у теоријама међународних односа и спољнополитичкој анализи, узрокују непрецизност и непотпуност објашњења спољнополитичког деловања малих држава.

Трећа појединачна хипотеза

Упркос постојању бројних и разноврсних одређења концепта мале државе, могуће је утврдити класификацију критеријума којих се аутори придржавају у својим досадашњим истраживањима и употребљавати их у истраживањима савременог спољнополитичког деловања малих држава.

Друга посебна хипотеза

Мале државе користе разноврсне спољнополитичке стратегије као одговор на структурална ограничења њиховог деловања у контексту неравномерне расподеле моћи у међународном систему. С обзиром да се према квантитативним и квалитативним критеријумима одређења величине државе мале државе у сваком погледу разликују у односу на велике, њихове стратегије спољнополитичког деловања се вишеструко прилагођавају поседованим способностима, нарочито у погледу ограничених извора моћи.

Прва појединачна хипотеза

Стратегија потраге за заштитником, као начина на који мале државе обезбеђују политичку, економску, социјеталну и/или безбедносну заштиту јачајући однос са другим актером међународних односа, историјски је показала универзалну просторну применљивост и временску отпорност на турбулентне промене у међународним односима.

Друга појединачна хипотеза

Теоријско промишљање стратегије потраге за заштитником, стога, заслужује опсежнију анализу и измештање из постојећег дискурса који је резервисан за стратегију сврставања уз јачег и који ово питање посматра из визуре великих држава. Она поседује себи својствене особине које у пракси производе сасвим другачије исходе у односу на стратегију сврставања уз јачег.

Трећа појединачна хипотеза

Стратегија потраге за статусом је пожељна и остварива у државама које поседују признање добре државе (good power) у објективном, регионалном географском простору,

или субјективно одређеном референтном оквиру, у погледу међународних проблема поводом којих се појединачна држава (не) ангажује у управљању међународним пословима.

Четврта појединачна хипотеза

Савремени развој студија малих држава у оквиру науке о међународним односима, обогатио је опсег могућег стратешког деловања малих држава. Ове државе, уместо обавезивања великим силама или међународним организацијама, способне су да у складу са сопственим капацитетима развијају паметне стратегије.

Пета појединачна хипотеза

Паметне стратегије користе малим државама у остваривању следећих спољнополитичких улога: лобиста, посредник и стваралац међународних норми. Ове улоге у пракси постоје истовремено, преклапају се и свака од њих поспешује остварење других.

Шеста појединачна хипотеза

Мале државе могу остварити значајан утицај на исходе одлучивања у међународним организацијама које почивају на начелу једна држава - један глас уколико своје ограничене способности усмере на изградњу ефикасних стратегија преговарања о питањима која представљају приоритет њихових спољних политика.

Седма појединачна хипотеза

Компетентност малих држава заснована на знању, дипломатским тактикама, предводничким способностима и вештини изградње коалиција у синергији са опаженим статусом у међународном систему, услов је за успешно мултилатерално деловање државе

Трећа посебна хипотеза

Препознавање и анализа свих детерминанти спољне политике (спољашњих и унутрашњих) омогућавају објашњење зашто је држава донела одређењу спољнополитичу одлуку или усвојила одређењу стратегију спољне политике.

Прва појединачна хипотеза

Међународни политички положај малих држава је одлучујућа детерминанта процеса утврђивања и спровођења њихове спољне политике.

Друга појединачна хипотеза

Детерминанте спољне политике које на нивоу анализе државе или појединаца утичу на процес утврђивања и спровођења спољне политике имају статус интервенишућих

варијабли и не нарушавају, у крајњем исходу, основна својства подстицаја и ограничења која долазе са нивоа међународног система. Ипак, став аутора је да оне могу да појачају њихово дејство, да ометају и успоравају процес њиховог прихватања и у процесу опажања искриве првобитно значење.

Трећа појединачна хипотеза

Иако је могуће разликовати учинке деловања унутрашњих детерминанти спољне политике малих држава, и у усвајању појединачних спољнополитичких одлука уочити њихово одлучујуће дејство, сматрамо да у стратешком опредељењу малих држава активни или жељени међународни политички положај има одлучујући утицај.

Четврта посебна хипотеза

Теорија неокласичног реализма у којој подстицаји и ограничења произведени у међународном систему, посредством интервенишућих варијабли на државном и појединачном нивоу анализе, одлучујуће утичу на спољну политику поједине мале државе погодан је теоријски оквир за истраживање спољне политике малих држава.

Прва појединачна хипотеза

Неокласични реализам пружа теоријску повезницу системских теорија међународних односа попут неореализма и *INNENPOLITIK* теорија које своја објашњења заснивају узимајући у обзир једино факторе унутрашњих друштвених односа.

Друга појединачна хипотеза

Студије малих држава, уз прихватање надмоћи међународног нивоа анализе, јачају експланаторну моћ теорије неокласичног реализма дајући значај интервенишућим варијаблама на државном и појединачном нивоу анализе у спрези са налазима спољнополитичке анализе.

Трећа појединачна хипотеза

Међународни политички положај држава као детерминанта спољне политике у пракси остварује синергетски ефекат независне варијабле (међународног система) и интервенишућих варијабли (унутрашњих, државних одлика) и обједињавајући снагу ових чинилаца издваја се као кључна одредница спољне политике малих држава.

Пета посебна хипотеза

Међународни политички положај Србије (СРЈ/СЦГ), као мале државе, био је одлучујућа детерминанта утврђивања и спровођења спољнополитичких одлука у периоду

од 2000. до 2018. године. Без обзира на промене у вертикалној организације власти, тврдимо да у спољној политици Србије постоји, *mutatis mutandis*, континуитет спољнополитичког деловања у датом временском оквиру.

Прва појединачна хипотеза

Без обзира на одсуство писаног, званично усвојеног документа, Република Србија (СРЈ/СЦГ) има стратегију спољне политике у периоду од 2000. до 2018. године.

Друга појединачна хипотеза

Република Србија (СРЈ/СЦГ) има континуитет у погледу стратешких спољнополитичких циљева од 2000. до 2018. године који су у овако омеђеном временском оквиру мењали места на хијерархијској лествици, били семантички и декларативно прилагођавани изменама међународног окружења.

Трећа појединачна хипотеза

Међународни политички положај је, као детерминанта спољне политике, неизоставни елемент фазе спровођења спољне политике Србије (СРЈ/СЦГ) од 2000. до 2018. године.

Четврта појединачна хипотеза

Опажање међународног политичког положаја нарочито је било видљиво приликом избора и мобилизације спољнополитичких средстава у процесу примене спољнополитичких одлука.

Шеста посебна хипотеза

Република Србија (СРЈ/СЦГ) је у периоду од 2000. до 2018. године употребљавала неколико различитих појединачних стратегија у спољној политици, условљених њеним међународним политичким положајем. Наш полазни став је да су појединачне стратегије употребљаване на непотпун и *ad hoc* начин, да су биле делимично условљене ограниченим капацитетима, неправилном проценом поседованих средстава спољне политике и нејасном операционализацијом постојећих циљева спољне политике.

Прва појединачна хипотеза

У односима са великим силама Република Србија је превасходно користила стратегију потраге за статусом, оличену у несврставању или неутралности, што је постало нарочито изражено после 2007. године. У погледу мултилатералног деловања, приметна је допуна ове стратегије потрагом за заштитником.

Друга појединачна хипотеза

Република Србија се од самог почетка процеса европских интеграција ослања на стратегије преговарања и интеграције док је у појединим фазама стагнирања или успоравања процеса приметна употреба стратегије диверсификације у оквиру шире изградње паметне стратегије спољне политике.

Трећа појединачна хипотеза

Република Србија је у тежњи за очувањем територијалне целовитости и решавања питања Аутономне покрајине Косово и Метохија користила доминантно стратегију потраге за заштитником (од 2000. до 2007. године) и стратегије преговарања са циљем делотворног мултилатералног деловања (од 2010. до 2018. године).

Четврта појединачна хипотеза

Република Србија се у процесу решавања отворених питања и проблема у двостраним и вишестраним односима са суседним државама ослањала на изградњу паметне стратегије, у оквиру ње развијајући стратегију диверсификације. Осим тога, у појединим раздобљима спољне политике приметна је употреба стратегије постраге за заштитником и стратегије преговарања, нарочито у сврху подизања учинака у регионалном мултилатералном деловању.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторска теза МА Марка Дашића састоји се из Увода, четири засебна поглавља, темељно разрађена кроз логички конзистентне и самостално одрживе одељке, и Закључка.

У уводном делу рада (стр. 1-24) кандидат је представио подстицаје за одабир датог предмета истраживања, критички преглед досадашњих научних резултата и могући простор за остваривање научног доприноса. Скрупулозно је образложио постављени хипотетички оквир истраживања престављен путем једне опште, шест посебних и чак двадесет и три појединачне хипотезе. Методе које су током истраживања коришћене и очекивани исходи до којих је кандидат настојао да дође, и које представља у наредним поглављима рада такође су најављени у Уводу. Оправданост предузетог истраживања и очекивани научни допринос, уз план излагања у даљем тексту, у складу са методолошким

узусима представљања научно релевантног истраживања, присутни су и у раду који је кандидат поднео Комисији на преглед и оцену.

Прво засебно поглавље под насловом *Спољна политика малих држава* (стр. 25-94) кандидат започиње представљањем критичког прегледа литературе о малим државама у међународним односима. Детаљно је елаборирао језичке и садржајне недоумице које производе досадашња истраживања, било упоредном применом различитих класификација држава, било несагласношћу у вези са установљењем положаја изучавања спољне политике малих држава унутар науке о међународним односима. У овом делу кандидат врши разграничење у односу на сродне концепте међународних односа и ослањајући се на постојећу теоријску литературу врши класификацију основних особина спољне политике малих држава. У другом делу овог поглавља пружа се објашњење класификације стратегија спољнополитичког деловања малих држава. Теоријска литература о овом питању није кохерентна, те је кандидат приступио изради сопствене класификације за потребе овог истраживања како би на прегледан начин издвојио кључне одлике стратешког понашања малих држава у међународним односима. Такође, у овом делу, осим детаљне анализе четири „опште” стратегије спољне политике малих држава врше се и опис и објашњење конкретних тактика којима се у оквиру сваке од стратегија мале државе користе у спољној политици. На крају сваког посебног одељка, кандидат указује на недостатке овако сачињене класификације стратегија и могуће даље путеве истраживања.

У другом поглављу под насловом *Детерминанте спољне политике малих држава* (стр. 95-164) разматрају се извори који пресудно утичу на процес утврђивања и спровођења спољне политике малих држава. После одређења појма детерминанти (одредница, фактора, чинилаца) спољне политике и кратког прегледа литературе о том питању, кандидат објашњава досадашње хијерархије детерминанти засноване на општој подели на унутрашње и спољашње, ослањајући се на рад Џејмса Розенауа и ауторе који су оспоравали или допуњавали његов модел детерминанти. Такође, посебан осврт у овом поглављу начињен је поводом покушаја домаћих аутора да одреде концепт одредница спољне политике. Детаљно су објашњене и, на тим одређењима засноване, класификације детерминанти и доведене су у везу са иностраном литературом (Иво Висковић, Момир Стојковић, Радован Вукадиновић). У складу са одређеним предметом истраживања, кандидат је посебну пажњу посветио у посебном одељку међународном окружењу као

детерминатни спољне политике. Анализа је адекватно надограђена представљањем кључних поставки неокласичног реализма „треће врсте” како га одређују Рипсман, Таљафери и Лобел и довођењем у везу са теоријским дискурсом о чиниоцима спољне политике. Кандидат је том задатку приступио са циљем доказивања комплементарности неокласичног реализма и спољнополитичке анализе, а приказано на примеру утицаја који опажање међународног политичког положаја малих држава има у процесу утврђивања и спровођења спољне политике.

Треће поглавље под насловом *Студија случаја: Република Србија од 2000. до 2018. године* (стр. 165-245) кандидату је послужило да емпиријски тестира теоријске претпоставке до којих је дошао у претходна два поглавља. У првом делу овог поглавља врши се класификација раздобља спољне политике Србије заснована на кључним одредницама спољне политике. У другом делу се приступа детаљној анализи коришћених стратегија спољне политике својствених малим државама у конкретним питањима значајним за спољну политику Србије (односи са великим силама, преговори о чланству у ЕУ, косовско-метохијско питање и односи са суседима). У овом поглављу тежи се објашњењу континуитета спољне политике Србије од 2000. године, без обзира на бројне промене које су се десиле до 2018. године. Осим тога, вреднују се до сада коришћене спољнополитичке стратегије са намером указивања на предности и недостатке у одабиру и примени.

Четврто поглавље под насловом *Перспективе спољне политике малих држава* (стр. 246-255) описује савремене склоности у развоју студија малих држава које су тек у зачетку. Сматра се да су теме које ће наредних година бити заступљене у спољним политикама малих држава концепти попут њихове рањивости (*vulnerability*) и отпорности, односно „еластичности” (*resilience*) на чије нијансирано разликовање кандидат указује. Начини на које мале државе могу да одговоре на такву врсту подстицаја којима их излаже природа међународног система такође су део овог поглавља дисертације. У том правцу кандидат објашњава какве су стратегије потенцијално доступне Републици Србији за будуће спољнополитичко деловање, поново указујући на мањкавости које је издвојио у претходном емпиријском поглављу рада. У прилог расправи о исправности спољнополитичког апарата Србије анализирао је и постојећи нормативни и стварни оквир

утврђивања и спровођења спољне политике како би се на тим основама ukazalo на могуће правце „подешавања” спољне политике Србије у 21. веку.

У закључном поглављу (стр. 256-261) кандидат сумира постигнуте истраживачке резултате и детаљно образлаже начине потврђивања почетног хипотетичког оквира. Осим тога, синтезом је објединио све мањкавости сопственог, али и свих анализираних истраживања спољне политике малих држава покушавајући да, на самом крају, укаже и на могуће путеве даљих истраживања. Они су, према закључном мишљењу кандидата, видљиви и у теоријском и емпиријском домену и надилазе одабрани предмет истраживања у овој дисертацији. У теоријском смислу, превазилазе студије малих држава и академску расправу премештају на терен науке о међународним односима потребом додатног разматрања детерминанти спољне политике у целости или стратешког мишљења и стратешког спољнополитичког деловања. Искусствено, шири се временски хоризонт ка будућности и потреби даљих расправа о стратегији спољне политике Србије.

Методe које су примењене у истраживању

Кандидат је у дисертацији у потпуности следио методолошки оквир који је представио раније у пријави теме дисертације. Усвојена је онтологија заснована на окружењу (*environmental based ontology*). Реч је о опсежној анализи политичког окружења унутар кога се дешава међуделовање држава као кључних актера међународних односа. Епистемолошку основу истраживања, чини такозвани ”меки” позитивизам (*soft positivism*). Такав приступ изједначава кандидата са „тврдим” позитивистима у погледу прихватања људских способности да спознамо свет око себе на објективан начин, сталним проверама теоријских претпоставки и спровођењем искуствених анализа. Ипак, линија раздвајања се односи на преузимање метода својствених, пре свега природним наукама. Реч је о схватању које друштвеним наукама приписује способности разумевања друштвене стварности коришћењем „индуктивно-статистичких метода”, а које се у раду не прихватају већ се кандидат усмерава на дубинско истраживање једне студије случаја. Прецизније, реч је о изоштреној и структурираној *студији случаја* у чему се кандидат ослања на радове Александра Џорџа (Alexander L. George).

Кандидат Марко Дашић у истраживању употребљава *анализу* као основну методу научног сазнања. Она је парцијална, јер се истраживањем обухвата само један део укупне спољне политике Републике Србије. Истовремено је и генетичка јер се спољна политика Србије смешта у различите временске контексте како би се пратиле последичне промене у њеном деловању. Комплементарно постављеним научним циљевима истраживања, анализа је и дескриптивна и експликативна јер остварени резултати истраживања прво теже опису облика деловања, а потом и њиховом објашњењу.

Међу коришћеним аналитичким основним методама издвајамо и *специјализацију*, односно *класификацију* као један од њених облика. Трећа основна метода научног сазнања коју је кандидат у истраживању користио јесте *индукција*. Оправданост за употребу те методе налази у плану кретања од појединачних примера из спољнополитичке праксе Србије (сваки од издвојених примера), преко установљавања одређених правилности и веза међу њима, све до постизања општости у закључивању. Њену употребу можемо посматрати и као међукорак ка коришћењу *синтезе*. Почетно расчлањен предмет истраживања на чиниоце садржаја, разматрање сваког од њих појединачно, на крају доводи до приказа општих налаза до којих се долази. Овакав след оправдава неопходност, на коју кандидат исправно указује, употребе *генерализације*. Ова синтетичка научна метода омогућила је издвајање општих закључака на основу претходно анализираних појединачних случајева, односно делова спољнополитичке праксе Србије. У истраживању је приметно коришћење *дедукције* у циљу почетног извођења недовољно познатог (које су стратегије спољнополитичког деловања доступне малим државама, на примеру Републике Србије) из већ познатог (досадашњи развој студија малих држава и место које њихова спољна политика има у теоријама међународних односа).

Међу општенаучним методама коришћеним у предузетом истраживању кандидат издваја и *методу моделовања*. Последња метода која се у истраживању користи јесте *компаративна метода*. То је учињено посматрањем свих коришћених стратегија спољне политике Србије од 2000. до 2018. године, на основу унапред дефинисаних спољнополитичких питања и то упоредивих са другима. После мапирања случајева приступило се унутрашњој анализи, а затим извршило међусобно поређење да би се издвајањем установљених сличности и разлика дошло до откривања образаца. На тај начин кандидат прибавља емпиријску потврду за почетно постављене претпоставке о

предмету истраживања (стратегije спољне политике малих држава) и остварује свођење добијених налаза представљањем закључака (како међународни политички положај малих држава утиче на одабир одређених стратегија спољне политике).

Када је реч о прибављању података коришћених у истраживању издвојићемо коришћење већ поменуते *студије случаја* и *анализе садржаја докумената*. Они се употребљавају и на искуственим и научним изворима података, а предмет су били једино јавни и доступни подаци. Анализа значајних извора попут стратешких докумената, прес билтена, саопштења за јавност, медијских извештавања о релевантним догађајима и сличних извора података доступних пре свега у актуелним и архивским одељцима електронских презентација државних органа који утврђују и спроводе спољну политику Републике Србије, други је метод прибављања података. На тај начин прикупљени подаци у раду су анализирани превасходно квалитативно. Она је кандидату пружила прилику да из радно-пословних докумената сазна изворне ставове свих учесника како би их касније третирао већ представљеним методама. Додатно, кандидат је исправно приметио да је неопходно препознати и истражити секундарне изворе о издвојеном предмету истраживања, што у раду и чини на опсежан начин.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија је пажљиво размотрила целокупан текст докторске дисертације коју је кандидат поднео и сматра да је значај дисертације у погледу остварених резултата вишеструк.

На првом месту се налази обједињавање теорије неокласичног реализма и спољнополитичке анализе у сврху доказивања узајамне комплементарности и постизања квалитетнијих истраживачких резултата. Досадашњи покушаји су, уз чињеницу да су се превасходно односили на дијалог социјалног конструктивизма и спољнополитичке анализе, били парцијални у свом захвату. Стога је остварени резултат истраживања кандидата Марка Дашића значајно допринео даљем развоју интегрисања налаза спољнополитичке анализе у „велике теорије” међународних односа, пре свега у теорију неокласичног реализма.

Емпиријски део истраживања спроводи се на примеру одредница спољне политике малих држава, потврђеном на студији случаја спољне политике Републике Србије од 2000. до 2018. године. Комисија је става да такав систематичан покушај у литератури на српском језику до сад није учињен. Премда кандидат указује на постојање великог броја радова о спољнополитичкој пракси Републике Србије, строго научно мишљење засновано на теоријским претпоставкама (било које од теорија) изостало је са дневног реда домаћих истраживача. Представљена оригинална класификација раздобља спољне политике Србије заснована на њеним кључним детерминантама такође је новина коју је кандидат у раду представио. Досадашња истраживања спољнополитичке праксе Србије нису за полазну претпоставку имала употребљиве стратегије спољне политике малих држава те је Комисија мишљења да је кандидат и у том погледу остварио научни допринос.

Кандидат Марко Дашић, успео је у настојању да објасни зашто су мале државе, углавном, склоне различитим стратегијама спољне политике, у истом временском оквиру и под утицајем истих подстрека и ограничења међународног система. Полазни став да детерминанта међународног окружења (као подстрек и ограничење међународног система), није у директној, узрочно-последичној вези са конкретном спољном политиком мале државе, као зависном варијаблом уверљиво је доказао у дисертацији синтезом теоријских претпоставки неокласичног реализма и спољнополитичке анализе. Уверљиво је указао на методе утврђивања правилности и образаца спољнополитичког понашања малих држава из перспективе опажања детерминанти спољне политике и њихове интерпретације у процесима утврђивања и спровођења спољне политике.

Комисија закључује да је овом дисертацијом кандидат пружио допринос одговору на важно питање спољне политике, које је и сам у раду истакао: сви се питају како се политика утврђује, а нико како се она примењује? Настојањима да на примеру спољне политике Србије докаже да је процес спровођења политике веома важан, и да укаже да је утицај одреднице међународног политичког положаја конститутиван и у овој фази процеса, кандидат је успешно објаснио зашто етапа примене одлуке мора да буде флексибилна у складу са повратном информацијом која се током процеса добија.

Закључак

1. На основу изведеног истраживања, може се тврдити да је кандидат показао смисао за самостални научно-истраживачки рад и продубљено разумевање концепата науке о међународним односима. Анализа спољне политике малих држава, стратешког мишљења у спољној политици, детерминанти спољне политике и способност искуствене провере теоријских сазнања несумњиво потврђују наведени став. Одабраном темом докторске дисертације која је научно потребна и друштвено оправдана, кандидат је приказао теоријску одважност и беспрекорну сналажљивост у истраживању комплексних и недовољно истражених феномена међународне стварности.
2. У дисертацији је приметна амбиција кандидата, како у погледу научних циљева, тако и у погледу схватања друштвене потребе да се истражи предмет дисертације. Реч је о изузетно актуелном истраживању које може бити од научне и шире друштвене користи. Оно је подстицај за даља научна истраживања спољне политике малих држава, превасходно у нашем региону. Осим тога, налази до којих је кандидат дошао истраживањем од велике су вредности за даље продубљивање разумевања спољнополитичке праксе Србије и пријемчиви су широј јавности.
3. Структура садржаја дисертације поштује принципе општости и конкретизације истраживања и начела прецизности, реалности и ограничења. Она омогућава свођење предмета истраживања у научно прихватљиве оквире за спознају и одређење појава, и приказ резултата истраживања. Садржај предмета дисертације је правилно структуриран, те је омогућио реализацију постављених научних циљева.
4. Приложена литература дала је веома добру грађу за израду докторске дисертације, те учвршћује закључак Комисије о свеобухватно исправној методолошкој усмерености кандидата.
5. Постигнути резултати истраживања кандидата МА Марка Дашића представљају драгоцен, изузетан допринос, како у смислу ваљаног обухвата теме, тако и у стварању могућности њеног даљег и још дубљег сагледавања.

Анализом и критичком оценом докторске дисертације, Комисија закључује да је дисертација МА Марка Дашића написана у складу са усвојеном пријавом и одобрењем Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду. На основу укупне и критичке оцене садржаја докторске дисертације, чланови Комисије оцењују да докторска дисертација кандидата МА Марка Дашића представља самостално научно дело, па су се у складу са тим стекли сви неопходни услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 8. децембра 2020. године.

Комисија за преглед и оцену дисертације:

1. проф. др Драган Р. Симић, члан
Универзитет у Београду – Факултет
политичких наука

2. доц. др Милош Јовановић, члан
Универзитет у Београду – Правни факултет

3. проф. др Драган Ђукановић, ментор
Универзитет у Београду – Факултет
политичких наука